

Informace o projektu SCOAP³

Úvod

1. Co je SCOAP³?
2. Cíle
3. Struktura
4. Přejít na OA
5. Rozpočet a financování
6. Partnerské příspěvky
7. Memorandum of Understanding (MoU)
8. Publikování
9. Harmonogram
10. NTK v roli Národního kontaktního místa

Úvod

Rychlý rozvoj jaderné a subjaderné fyziky a s ním související stále rostoucí publikační aktivita s sebou přinesly nové nároky na zpřístupnění a využití vědeckých poznatků. V této situaci Evropská organizace pro jaderný výzkum (CERN) iniciovala vznik mezinárodního konsorcia SCOAP³, jehož cílem je zajistit otevřený přístup k publikovaným článkům. Pod pojmem otevřený přístup neboli *Open Access (OA)* se rozumí trvalý, bezplatný, on-line přístup pro kohokoliv, kdykoliv a kdekoliv.

Tohoto cíle chce SCOAP³ dosáhnout tím, že převezme závazek financování poplatků spojených s publikováním na sebe: členové konsorcia budou přispívat do společného „rozpočtu“, z něhož budou hrazeny jak veškeré platby vydavatelům, tak i otevřený přístup k vědeckým článkům.

Pro knihovny je vysoké předplatné výraznou překážkou při nákupu odborných časopisů, ať už elektronických nebo tištěných. Ekonomický přínos projektu spočívá ve snížení nákladů na nákup vědeckých časopisů, jež byly doposud vázány nakladatelskou licencí a nebyly dostupné široké veřejnosti, na samotné publikování článků.

Vědecká komunita ocení, že OA články jsou dostupnější, čtenější, citovanější. Licence Creative Commons ponechávají copyright, resp. šíří jeho uplatnění autorům. Ukládání článků v otevřeném repozitáři umožňuje pohodlný přístup a usnadňuje citaci. SCOAP³ navíc učinil zásadní věc pro udržení kvality článků: zajistil kontinuitu recenzí.

V neposlední řadě OA vychází z přesvědčení, že výsledky vědecké práce financované z veřejných zdrojů by také měly být veřejnosti volně přístupné.

1. Co je SCOAP³?

SCOAP³ (Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics) je mezinárodním sdružením více než tisícovky knihoven a výzkumných center z více než 24 zemí, které ve spolupráci s klíčovými vydavateli prosazuje otevřený přístup k vědeckým článkům na poli jaderné a subjaderné fyziky (High Energy Physics – HEP). Projekt zastřešuje Evropská organizace pro jaderný výzkum (CERN) se sídlem v Ženevě.

2. Cíle

- Zajistit **kontinuitu publikování** článků v klíčových HEP časopisech.
- Zajistit **vysokou kvalitu** článků prostřednictvím recenzí (peer-review) a standardních publikačních služeb.
- Zajistit **otevřený on-line přístup** k těmto článkům a možnost jejich dalšího využití kdykoli, kdekoli a kýmkoli.

3. Struktura

- *Mezinárodní úroveň*

U kormidla konsorcia SCOAP³ stojí mezinárodní rada ([Governing Council](#)^[1]), do níž jsou voleni zástupci partnerských institucí. Schází se podle potřeby na půdě hostitelské organizace CERN.

- *Národní úroveň*

- *Národní kontaktní místo (National Contact Point – NCP)*

Administrativní a komunikační uzel mezi radou a partnery.

- *Partneři*

Knihovny, vědecko-výzkumné organizace apod.

4. Přechod na OA

Obchodní model SCOAP³ je založen na přeměrování stávajících předplatných do společného rozpočtu, z něhož jsou hrazeny standardní publikační služby, recenze a otevřený přístup.

Klíčovní vydavatelé zůstávají ve hře, což je důležité pro udržení kvality článků. Za publikační služby včetně recenzí jim však platí pouze SCOAP³, a to formou jediné platby za článek.

Výběrové řízení ([Tender process](#)^[2]), jež SCOAP³ navrhl pro výběr vydavatelů, bylo konsensuálně dohodnuto mezinárodním týmem expertů z řad knihoven a zakládajících členů SCOAP³, zástupců vydavatelského průmyslu a právníků z CERN.

^[1] <http://scoap3.org/scoap3-governance/governing-council>

^[2] http://scoap3.org/files/Technical_Specification.pdf

Výhody pro instituce:

- ✓ Jeden roční poplatek za kompletní publikační služby a otevřený přístup namísto tradičních předplatných a APC (Article Processing Charge) poplatku za každý článek.
- ✓ Silná centralizovaná vyjednávací pozice vůči vydavatelům při nákupu vědecko-výzkumné literatury namísto individuální pozice knihoven.
- ✓ Vydavatelé nuceni změnit transparentně tvorbu cen oproti minulosti, kdy to byli pouze oni, kdo určoval ceny.

Pro knihovny a vědecko-výzkumné instituce po celém světě to znamená snížení nákladů na předplatná těch vydavatelů, kteří se účastní SCOAP³: v současnosti Elsevier, IOP Publishing a Springer.

Výhody pro výzkumné týmy:

- ✓ Snížení nákladů na pořizování oborové literatury.
- ✓ Publikování recenzovaných článků bez APC.
- ✓ [Otevřený repozitář](#)^[3] zpřístupňující nejkvalitnější literaturu z oboru na jednom místě.

5. Rozpočet a financování

Rozpočet SCOAP³ a příspěvek každé země do rozpočtu SCOAP³ závisí na následujících faktorech:

- Roční výdaje na provoz SCOAP³ se odvíjí od počtu a cen smluvních časopisů.
- Podíl publikační aktivity země na světové HEP produkci činí X,X % a bude každý rok aktualizován (obr. 1).
- Navýšení max. o 10 % slouží k pokrytí příspěvků rozvojových zemí.

Vzhledem k výši rozpočtu SCOAP³ na první tříleté období 2014–2016, jež činí **5 mil. eur ročně**^[4] (obr. 2), a [publikační aktivitě](#)^[5] České republiky v HEP, jejíž podíl na světové produkci se rovná 0,3 %, je český příspěvek na toto období stanoven ve výši 16 500 eur ročně.

Výpočet národního příspěvku: **(0,3 % x 5 mil. €) x 1,1 = 16 500 €**

6. Partnerské příspěvky

K přesměrování peněz do společného rozpočtu bylo zapotřebí vyčíslit, kolik jednotliví partneři vynakládali meziročně za předplatné daného časopisu, údaje ověřit u vydavatelů a stanovit slevu – budoucí příspěvek do SCOAP³.

Extrakce předplatných

Scénáře – určení typu předplatného (individuální, balíčky se známou výší předplatného, balíčky na základě dlouhodobých předplatných, balíčky předplatných s jednoduchou fixní sazbou, balíčky nepředplácených časopisů s jednoduchou fixní sazbou) a jeho ceny v roce 2011.

^[3] <http://repo.scoap3.org/>

^[4] <http://scoap3.org/news/news94.html>

^[5] <http://scoap3.org/contributions>

Kalkulátory – vyjmutí individuálních HEP titulů z big dealů (balíčků). Nejprve knihovny poskytly údaje o cenách předplatných, následně je vydavatelé ověřili, načež byla data vložena do Reconciliation Facility, globální Excel tabulky, která určila hodnotu časopisu, resp. podílu HEP obsahu v něm.

Sleva na předplatném na časopis a partnera – odvozena z podílu HEP obsahu a partnerského předplatného v daném časopise. Výše slevy tak přibližně odpovídá výdajům vynaloženým na předplatné daného časopisu v roce 2011.

Výše partnerského příspěvku

Výše ročního partnerského příspěvku se rovná součtu slev, jež byly partnerovi na předplatných poskytnuty. Součet českých partnerských příspěvků pak dá dohromady národní příspěvek.

7. Memorandum of Understanding (MoU)

Vše podstatné ohledně OA publikování, fungování konsorcia a práv a povinností partnerů upravuje [Memorandum of Understanding for establishment and operation of the SCOAP³](#)^[6], jež uzavírají zástupci partnerů, tj. Národní kontaktní místa, a CERN. Součástí tohoto Memoranda je i smlouva mezi CERN a vydavatelem.

8. Publikování

Od ledna 2014 publikují vydavatelé články na svých webových stránkách ve full-text podobě v několika formátech včetně PDF, PDF/A a XML. Články nesou [CC-BY](#)^[7] licenci a mohou být dále šířeny. K dispozici jsou odpovídající metadata s [CCO](#)^[8] licencí, mj. samozřejmě [DOI](#)^[9] a [ORCID ID](#)^[10], pokud je autor má. Stahovat záznamy je možné jednotlivě nebo prostřednictvím [OAI-PMH feeds](#)^[11]. Partneri mohou využít řady služeb, včetně nastavitelných upozornění, feed kanálů a API přístupů.

Vydavatelé zasílají články a metadata do SCOAP³ repozitáře nejpozději do 24 hodin od registrace DOI prostřednictvím agentury [CrossRef](#)^[12]. Pokud SCOAP³ během následujících 21 dnů od doručení článku neodmítne, je považován za přijatý a vydavatel za něj dle smluvních podmínek inkasuje jediný APC poplatek, a to od SCOAP³ (obr. 4).

9. Harmonogram

2007	První kroky SCOAP ³ iniciativy
2012–2013	Tender proces; výpočty partnerských příspěvků
2013	Memorandum of Understanding : od myšlenky k praxi
2014	1. ledna 2014 start SCOAP³ publikování

^[6] <http://repozitar.techlib.cz/record/737?ln=cs>

^[7] <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

^[8] <http://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/>

^[9] <http://www.doi.org/>

^[10] <http://orcid.org/>

^[11] <http://scoap3.org/scoap3-repository/oai-pmh-feed>

^[12] <http://www.crossref.org/>

2015	Návrh nového modelu na výběr vydavatelů
2016	Nové výběrové řízení na vydavatele a nové smlouvy
2017	Začátek nového období

10. NTK v roli Národního kontaktního místa

V roce 2010 podepsali zástupci ČVUT, Fyzikálního ústavu AV, Ústavu jaderné fyziky AV a Matematicko-fyzikální fakulty UK [Memorandum o podpoře SCOAP³](#)^[13].

V témže roce se Národní technická knihovna připojila k projektu SCOAP³ podpisem [Expression of interest to join SCOAP³](#)^[14], a tím jej uvedla do České republiky. Od té doby vystupuje jako Národní kontaktní místo a koordinátor projektu. Zajišťuje komunikaci mezi iniciátorem projektu, Evropskou organizací pro jaderný výzkum (CERN), a českými partnerskými institucemi.

K partnerství ve SCOAP³ se NTK od začátku hlásí v souladu se svou vizí sloužit výzkumu, vzdělávání i široké odborné a laické veřejnosti v oblasti techniky a aplikovaných přírodních věd. Krize v oblasti publikování vědeckých informací, způsobená prudkým růstem cen publikačních služeb a předplatných v posledních letech, výrazně zasáhla do rozpočtů vědecko-výzkumných institucí i knihoven. NTK na vývoj reagovala vypracováním návrhu na vybudování národního [Centra informační podpory vědy, výzkumu a vzdělávání](#)^[15]. Projekt SCOAP³ už přináší první z praktických řešení této krize, řešení v rámci jednoho oboru, zato v celosvětovém měřítku. Oběma projektům je společná snaha vypořádat se s problémy efektivního nákupu informačních zdrojů, zajistit bezplatný přístup k nim, jako i otázka hodnocení kvality výzkumu za pomoci relevantních bibliometrických dat a metod. Tato snaha – bez ohledu na národní či oborové hranice – má vždy společného jmenovatele: *Open Access*.

Open Access, tj. otevřený čili bezplatný přístup k výsledkům výzkumu, se ostatně stává novým publikačním paradigmatem evropské vědy. Aktuální program pro výzkum a inovace Evropské komise [Horizont 2020](#)^[16] přímo vyžaduje, aby vědecké články publikované v rámci projektů financovaných z EU byly volně přístupné.

*"Horizont 2020 (H2020) je velkým krokem směrem k tzv. "Otevřené vědě" v Evropě. Všechny projekty financované z H2020 mají povinnost zajistit otevřený, bezplatný přístup ke všem recenzovaným publikovaným článkům."**

*Zdroj citace: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/open-access-scientific-publications-horizon-2020-projects>

Knihovny a vědecko-výzkumné instituce, jež mají zájem se k projektu SCOAP³ připojit, mohou kontaktovat Národní technickou knihovnu.

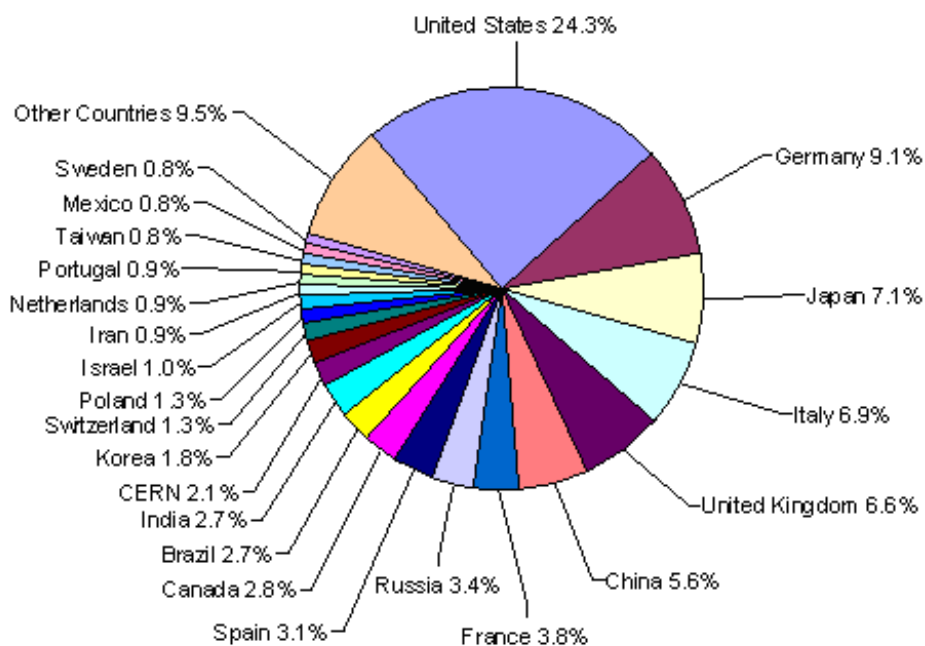
^[13] <https://www.techlib.cz/files/download/id/84113/ceske-memorandum-o-scoap3.pdf>

^[14] <https://www.techlib.cz/files/download/id/82099/expression-of-interest-to-join-scoap3.pdf>

^[15] <http://www.techlib.cz/cs/2980-mimoradna-spoluprace-pro-poskytovani-pristupu-k-vedeckemu-poznani>

^[16] <http://www.h2020.cz/cs>

Obr. 1: Rozložení HEP článků podle zemí (2005 – 2006), které bylo použito k výpočtu národních příspěvků na roky 2014–2016.

Zdroj: <http://scoap3.org/contributions>

Obr. 2. Rozpočet SCOAP³ na roky 2014–2016 (vydavatel American Physical Society od projektu SCOAP³ v roce 2013 odstoupil).

Publisher	Average Contract (M€)
APS	4.9
Elsevier	2.0
IOPp	0.3
Springer	2.5
OUP/NJP/Acta/Hindawi	0.2
Total	5.0

Zdroj: Setkání SCOAP³, CERN, 4. prosince 2013.

Obr. 3: Seznam českých partnerů SCOAP³ a vyjmutých předplatných.

Název časopisu	SCOAP ³									
	Physics Letters B	Nuclear Physics B	Advances in High Energy Physics	Chinese Physics C	New Journal of Physics	Journal of Cosmology and Astroparticle Physics	Acta Physica Polonica B	European Physical Journal C	Journal of High Energy Physics	Progress of Theoretical Physics
Vydavatel (CZ dodavatel)	Elsevier (Suweco)	Elsevier (Suweco)	Hindawi	IOP/CAS (Albertina icome)	IPP/DPG	IOP/SISSA (Albertina icome)	Jagellonian University	Springer/SIF (Suweco)	Springer/SISSA (Suweco)	Oxford UP/PSJ
Partner SCOAP ³										
České vysoké učení technické v Praze	-	-	Open Access	extrakce	Open Access	extrakce	Open Access	-	-	Open Access
Fyzikální ústav AV ČR, v.v.i.	extrakce	-		extrakce		extrakce		-	-	
Ústav jaderné fyziky AV ČR, v.v.i.		-		extrakce		extrakce		-	-	
Univerzita Karlova v Praze, Matematicko-fyzikální fakulta	extrakce	-		extrakce		extrakce		-	--	
Výbor pro spolupráci ČR s CERN	N/A	N/A		N/A		N/A		N/A	N/A	
Národní technická knihovna	-	-		extrakce		extrakce		-	-	
Slezská univerzita v Opavě	-	-		extrakce		extrakce		-	-	
Univerzita Pardubice	-	-		extrakce		extrakce		-	-	
Ústav organické chemie a biochemie AV ČR, v.v.i.	-	-		extrakce		extrakce		-	-	
Ústav přístrojové techniky AV ČR, v.v.i.	-	-		extrakce		extrakce		-	-	
Ústav termomechaniky AV ČR, v.v.i.	-	-		extrakce		extrakce		-	-	
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	-	-		extrakce		extrakce		-	-	
Czech ScienceDirect Consortium - all libraries	-	-		-		-		-	extrakce	
Czech Springer Consortium - all libraries	-	-		-		-		extrakce	-	
CZ.1.05/3.2.00/12.0228 - Natura: vědecké informační zdroje přírodních věd - all libraries	-	-	extrakce	extrakce	-	-				

Signatáři českého Memoranda o podpoře SCOAP³

Národní kontaktní místo (NCP)

Konsorcia

Zdroj: NTK

Obr. 4: Seznam 12 nejdůležitějších HEP časopisů a vydavatelů (vydavatel American Physical Society od projektu SCOAP³ v roce 2013 odstoupil). APC je u SCOAP³ časopisů jediným poplatkem za publikování článku v režimu open access, ve kterém je zahrnuta i cena za recenzi (peer-review). Údaje z října 2013.

	Časopis	Vydavatel	Články dle kritérií SCOAP ³ v roce 2011	Články dle kritérií SCOAP ³ v roce 2011	Poplatek APC (Article Processing Charge)
SCOAP ³	Nuclear Physics B	Elsevier	284	100 %	1800 USD
	Physics Letters B	Elsevier	1010	100 %	2000 USD
	Advances in High Energy Physic	Hindawi	28	100 %	1000 USD
	New Journal of Physics	Institut of Physics Publishing/Deutche Physikalische Gesellschaft	20	2.7 %	1000 GBP
	Journal of Cosmology and Astroparticle Physics	Institut of Physics Publishing/SISSA	138	30.9 %	1200 GBP
	Chinese Physics C	Institut of Physics Publishing/Chinese Academy of Sciences	16	7.2 %	1400 GBP
	Acta physica polonica B	Jagellonian University	32	22.1 %	500 EUR
	Journal of High Energy Physics	Springer/SISSA	1652	100 %	1000 GBP
	European Physics Journal C	Springer/Società Italiana di Fisica	326	100 %	1500 EUR
	Progress of Theoretical and Experimental Physics	Oxford University Press/Physical Society of Japan	46	36.2 %	1200 EUR
\$ ACCESS	Physical Review D	American Physical Society	2989	100 %	1900 USD
	Physical Review C	American Physical Society	107	9.9 %	1900 USD

Zdroj: <http://scoap3.org/scoap3journals/journals-apc>